

Сефедин Шеховић¹
Филдуза Прушевић Садовић

Универзитет у Београду, Учитељски факултет

Прегледни рад
Методичка теорија и пракса, број 1/2022
УДК: 37:929 Nedović V.
стр. 5–11

УЛОГА ПРОФ. ДР ВЕЛИЗАРА НЕДОВИЋА У ОБРАЗОВАЊУ УЧИТЕЉА У СРБИЈИ

Резиме: Рад представља кратак осврт на живот и дело професора доктора Велизара Недовића, једног од најистакнутијих личности у сфери педагогије и образовања у опште у Србији. Његова личност и многобројна дела обележила су крај 20. и почетак 21. века. Он је у својим делима имао визионарске представе развоја образовања у Србији и указивао на недостатке које је сагледавао у педагошкој пракси. Иза себе је оставио више од 150 научних и стручних радова који се користе у образовању учитеља и наставника и побољшању праксе у школама.

Кључне речи: Велизар Недовић, школа, педагогија, образовање, васпитање

УВОД

Кроз своју историју Србија је баштинила велики број значајних педагошких имена који су допринели развоју образовања како у нашој земљи тако и широм света. Међу свим тим значајним педагошким именима име проф. др Велизара Недовића заузима посебно место. Својим дугогодишњим педагошким радом, стручним и научним радовима оставио је неизбрисив траг и историји педагогије и образовања учитеља на нашим просторима.

Професор Велизар Недовић рођен је 1928. године у Бистрици код Бијелог Поља, у садашњој Црној Гори. У Бијлом Пољу и Беранама завршио је основну школу, нижу и вишу Гимназију, Учитељску школу у Херцег Новом, а затим Филозофски факултет, група педагогија, у Загребу. Магистарску тезу из области филозофије „Концепција и функција педагошко-ин-

¹ sefedin.sehovic@uf.bg.ac.rs

структивне делатности“ одбранио је на Филозофском факултету у Београду, а докторску дисертацију из области педагогије „Педагошки погледи Јована Миодраговића“ на Филозофском факултету у Приштини.

Након завршетка студија радио је као учитељ, наставник математике и немачког језика у основним школама, да би недуго након тога почео да ради у Учитељској школи и Гимназији у Новом Пазару. Током рада у Новом Пазару био је професор логике, психологије и филозофије, а једно време и директор Учитељске школе. Након 1960. године из Новог Пазара прелази у Краљево где је именован за директора Среско просветно - педагошког завода, касније Завода за унапређивање образовања и васпитања. До краја седамдесетих година био је професор и директор Више педагошке школе у Нишу. Након укидања виших педагошких школа у Србији, професор Недовић почиње да ради на Филозофском факултету Универзитета у Приштини, пролазећи научна звања од предавача до редовног професора. Био је професор Опште педагогије, Историје педагогије, Теорије образовања на редовним, специјалистичким и постдипломским студијама. Преводио је са енглеског, немачког и руског језика. Током своје професионалне каријере више пута је боравио на студијским путовањима у центрима за усавршавање наставника, школама и универзитетима у Америци, Канадаи, Немачкој и Швајцарској.

Преминуо је 2013. године остављајући иза себе више од 150 стручних и научних радова као трајни допринос развоју образовања и васпитања.

Професор Недовић кроз свој професионални развој прошао је пут од учитеља и наставника у основној школи, професора у Учитељској школи и Гимназији, до редовног универзитетског професора. С друге стране, дуго година био је директор основне школе, затим Учитељске, Више педагошке школе и Завода за унапређивање образовања, па је имао целокупну слику образовног система који је био доминантан периоду у коме је живео и радио. Његови стручни и научни радови били су плод дугогодишњег рада у пракси и познавања анатомски прецизно сваког дела „организма“ образовања. Његови радови нису били теоријски већ засновани на опипљивом и реалном искуству. Због тога је „један је од ретких српских педагога који се непрестано и упоредо бавио педагошком теоријом и праксом, те могуће и из тих разлога био успешан и убедљив како за практичаре тако и за критичке и теоријске кругове у образовању“ (Круљ, 2018). О педагошком значају професора Недовића говори и чињеница да је у Педагошкој хрестоматији (Влаховић и Франковић, 1995) он најцитиранији педагог.

ПРОЈЕКТИ И ДОМЕТИ ОГЛЕДА ПРОФЕСОРА НЕДОВИЋА (ОШ „IV краљевачки батаљон“, Краљево)

Школа која је већ и по називу чувала знамења у рату прослављене партизанске јединице. Најстарија основна школа у граду, 1956. године је именована у Основну школу „IV краљевачки батаљон“. Смештај ове у средиште града, избор наставника, заинтересованост града за пројекат успешне основне школе, утицао је да се у школи покрене више иницијатива у правцу унапређивања њеног рада. Подсећање на партизанску традицију, драматична 1941. година у

Краљеву када су недужни и невини, стрељани стотине ученика ове школе, били су повод да се школа меморијално конципира и уобличи са фотографијама десетина њених ученика стрељаних октобра 1941. године од фашистичког окупатора. Импресивно ситуирана поставка меморијалних садржаја у улазним просторијама у школску зграду, сваког посетиоца, али и сваког ученика, сваког дана више пута подсети на фашистичке злочине у Краљеву. То је било довољно и снажно подсећање на прошлост читавих петнаестак година, на II светски рат, док развој није почео постављати захтеве и нове пројекте савременог образовања. Краљеву је постала потребна школа која ће подићи ниво знања и радозналости, побудити младе таленте на стваралаштво, тражење пута ка успеху и развоју, школа будућности.

Пројекат за унапређење рада ове школе, осамдесетих година XX века, садржавао је промене којима је успостављен ред у школи прихватљив за све, подједнако валидан за директора, остало особље, наставнике, за ученике и њихове родитеље. Успостављена су унутрашња начела за опремање рада и обезбеђивање услова за извођење процеса образовања.

1. Најпре се има обезбедити свако средство које се за све ученике употребљава на сваком часу. То су школске табле, једноставнији апарати - епи и дијапројектори, карте, неки пови системи постављених учила у учионицама према пројектима наставника школе.

2. Друга линија снабдевања школе била је опрема која се сваке недеље употребљава на сваком часу. Потом месечно, семестрално, годишње. Када се по том плану све обезбеди за ученике, прелази се на опремање амбијента за наставнике који би на највишем нивоу могли приступити извођењу наставе. Школа је снабдевена елемент, наставним па и играним филмовима и наставним средствима која су се тада могла увести у дневне потребе поучавања.

3. Мотивисање на рад ученика и наставника, са оријентацијом да на нивоу оптималних могућности и граница обезбеде успех у учењу, потпуну савладаност наставних програма, али без принуде и застрашивања ученика. Школа је отворила приручну штампарију у којој је могло бити, по налогу наставника, одштампано све што наставник у датом моменту затражи за наставни дан, за сат, па и за неколико минута. Тако су наставници практиковали да одмах, примера ради, одштапају писане задатке, да их све ставе на располагање ученицима, да им омогуће да међусобно сравне своје задатке и да се увере на ком су месту у рангу успешности у изради задатака. Изван тих потреба, остварено је више послова који су се могли обавити у школекој 'штампарији' - копирици, за административне институције у граду, и тако доћи до дела средстава за потребе овакве школе.

4. У лабораторији за хемију у школи досетили су се наставници да болнице у граду депонују велике количине, употребљених графофолија, а служили су за снимке на рентген - апаратима. У лабораторији школе разрађен је систем чишћења тих фолија различитих величина. Допремани су камионима те је и градска болница тако била ослобођена брига око депоновања толиког материјала који је оптерећивао њене смештајне капацитете.

Разрађена је технологија чишћења графо - фолија, потом су уређени рамови за њихово сецење и паковање у четири величине погодне за школе, за потребе наставе са 10, 25, 50 и 100 графо - фолија. Наставници су прионули на два посла. Први на очишћеним графофолијама,

специјалним фломастерима, наносили су пригодне цртеже, слике, илустрације погодне за извођење наставе истављањетихфолијаиграфоскопа ученицима на располагање да лакше и брже уче. Истовремено су на тржиште понуђене чисте графофолије у пакетима по избору и графофолије приређене за извођење наставе. Купац је могао да бира какве му фолије више одговарају и да их у школи набави по цени која је била 50% нижа од цене за исту робу у одговарајућим трговачким објектима.

Остварени су приходи да је школа преузела обавезу да сваком наставнику обезбеди свако наставно средство у довољним количинама. Није било средства које школа неће прибавити свом наставнику за потребе поучавања уколико наставник писмено затражи то средство и унесе у свој план рада његово коришћење. Од нивоа коришћења тих средстава, зависио је ниво и статус поучавања, али и статус наставника који је таквим радом могао силно увећати своја примања, подићи стандард и ниво педагошког рада за који је одговоран. Школа је остварила средства за помоћ сиромашним ученицима, али и средства да је сваки ученик, без обзира на имовно стање, добијао оброк у школи. Амбијент поучавања је унапређен тако што су се дуж ходника и холова појавиле дрвене силуете животиња, често у природној величини, стилизовано обрађених, дакако и уз кавезе са птицама које су скакутале док су их ученици разгледали и мимоилазили током одмора. До савршенства је уређен хигијенски и естетски амбијент боравка у школи.

5. Наставници који су иновирали опрему, излазили у 'школску јавност' са новимнаставним средствима, олакшавали боравак у школи, за сваки пројекат уређивања учионице, увођење у рад нове опреме, добијали су признања и подстицаје. Круну свега чинила су два захтева за школу. Прво од двадесетак учионица ниједна не би требала да буде иста, већ уређенанаоригиналан начин, учионица која представља новост у боравку ученика, пружа им неке олакшице које су смислили наставници. Аутентичност је постала и прва естетска карактеристика усавршавања амбијента за учење у учионицама. Највиши захтев је достигнут када је школа остварила такав обим прихода да је обезбедила израду специјалних ормара у свакој учионици, са факсовима, прегратцима истоветне величине, који су обележени бројевима под којима су ученици уписани у разредне књиге. За сваког ученика набављени су сви уџбеници и прибори, смештени у његов фах и на располагању ученику у школи. Није више било потребе да ученици приборе и уџбенике доносе од куће у школу.

6. Сви ученици су добијали оброк у школи, али и наставници. Наставници нису имали потребу да се након сваког часа окупљају у наставничкој зборници, већ су на сваком спрату у „припремама” за наставнике, добијали све што је потребно за спремање кафе, чајева, млека и сл. Добили су и доручак, али и дневну штампу, недељне магazine и ревије за мушке читаоце, односно часописе и магazine које су писменим захтевом затражиле наставнице. Прелиставање тих гласила и штампе била је врста одмора за наставнике и наставнице, те су остајали у школи, у тим својим припремама, далеко дуже него што је требало да би прегледали штампу, одслушали и припремили нешто што је било у плану за наставу следећег дана. У школи су у времену колико је трајао 'огледни циклус', вишеструко обogaћени, умножени и усавршени извори

знања за ученике и наставнике, подигнут ниво аспирирације у учењу ученика и квапитет поучавања наставника. У родитељима ученика и у јавности града Школа је добила подршку каква се није могла ни наслутити у претходним годинама основног образовања.

Основну школу „IV краљевачки батаљон” посећивали су наставници из бројних основних школа из Србије и остваривали увид у њен рад на лицу места. Школу су посећивали и наставници у групама из Хрватске, Словеније, Пољске, Немачке, Македоније, Босне...исто тако су наставници школе тражени да посете друге општине и школе и да демонстрирањем средстава и начина рада упознају друге са својим начином рада. Обавезе те врсте силно су умањиле слободно време наставника, јер су деловали као нека врста неформалног центра за унапређивање образовања на ширем простору Србије.

Било је одвећ посетилаца ове школе, међу таквима и научника, уметника, али и политичара и личности које су се радовале успесима основне школе. Један од таквих, истакнути српски поета, Крстивоје Илић је о својој посети Основној школи „IV краљевачки батаљон” писао у Просветном прегледу, листу просветних радника Србије, 13. јануара 1978. године. Илић је о том сусрету написао: „Као да је реч о бајци, на такву помисао наводе први утисци приликом посете Школи „IV краљевачки батаљон” у Краљеву. Или о експерименталности. А није. Једноставно то је све у функцији живота и васпитања, у једном реалном, дубоко осмишљеном прегалаштву колектива који се уздигао до поноса...Кад сам на ово подсетио свог саговорника, директора школе професора Велизара Недовића, тог заиста необичног човека, неуморног истраживача на пољу просвете, и више, правог фанатика образовања...започео би најпре од људског срца, од слободе коју овде имају ученици...Овде ником ништа није забрањено... Пролазимо ходницима од првог до последњег спрата, тим сјајним, чистим вртovima у којима као да је засађена чистоћа, украшена цвећем вазама и тишином...Наставници креирају сваки час увек на нов начин.” За песника К. Илића био је то “изузетан случај у читавој земљи, професор универзитета, магистар филозофских, др педагошких наука, директор основне школе!”

ФУТУРОЛОШКО ПОИМАЊЕ ШКОЛЕ И ОБРАЗОВАЊА ПРОФЕСОРА ВЕЛИЗАРА НЕДОВИЋА

Своје виђење школе и образовања на крају 20. и почетком 21. века професор Недовић говорио је кроз своје књиге и на предавањима која је држао.

„Школа, савремен педагошки институт, социјални и духовни нуклеус масовног образовања и васпитања свих припадника генерација које се спремају за улазак у неко сутра, за живот после XX века, разуме се, трага за што аутентичнијим и што веродостојнијим смислом света који долази... Настаће школска, педагогизована слика о будућем, о нормама које тамо вреде и које долазе из живота и дворишта малих школа. Живот ће их драматично проширити, не признајући у XX веку ни границе континената, ђачких визија и идеала пониклих у клупама и насталих на дидактичким играчкама и илустраторима типа школских компјутера, “златних” књига, цртанаца и неуморних предавача из учионица.” (Недовић, 1998:24)

„Наше време најављује дигиталну школу која и у биогеном смислу, поготову у психолошком, истражује сасвим другачије основе и полазишта од класичних домова за учење и образовање. Нови извори мотивације, дубљи разлози образовања и ефикаснија технологија из темеља померају одомаћену синтагму, довољну током неколика векова за одређење школе као интелектуалистичке, меморичке, когнитивистичке и репродуктивистичке установе чија је најважнија улога “стицање знања”.

Нови век – нова школа! Ништа природније и ништа неочекивано. Но, одвећ поједностављено за сложене околности развоја друштва, за неслућене развојне могућности личности и људских заједница у XXI веку.” (Недовић и Круљ, 2000:18)

Професор Недовић има визионарски приступ с једне и реалну слику школе с друге стране. Он зна да ће време које долази неумитно променити однос према образовању, да су ученици они на које ће се промене највише одразити. У исто време он се критички осврће на положај и тренутну улогу ученика у образовном процесу.

“Ученик је слушалац са малим могућностима да бира понашање у учионици, дијалог и разговор, полемику и диспутацију, пленумску грају, задиркивање и хеуризам. Када год зажели наставник све може прекинути утилитаризованим манирима понашања некога ко све зна, ко не страхује од грешке, од незнања, од обзира према становишту другог. Тако наставник постаје чинилац дезинтеграције света младих, сабијених између зидова учионице, омеђених вољом наставника”. (Недовић, 1998:34)

Професор Недовић описујући значај и улогу наставника у настави и желећи да нагласи његов значај на развој и формирање личности ученика каже: “Образовање је велика школа истраживања, а наставник је један од најнеизвеснијих објеката ученичке радозналости. Ученик гледа своје наставнике широм отворених очију...” (Недовић, 1997:11)

ЗАКЉУЧАК

Када је у питању научна заоставштина професора Недовића, у њој сви они који се баве наставом могу пронаћи низ значајних новина како у домену нивоа научног сазнања, тако и у квалитету, форми и начину интерпретација наставних појмова. То се код професора Недовића огледа у елоквентности, критичности, суптилности презентација оног што је допринос за генерације учитеља. У његовим делима је простор отворен за иновативне садржаје, током учења и поучавања, према фреквентности учитеља и убрзаном начину живота. Да се приметити да се у његовим делима, студијама, монографијама чувају будно границе учености и истинитости и објективности. Својим вишедеценијским радом професор Недовић утиче на јачање педагогике и њених дисциплина као стуба и ослонца успешног учења и поучавања.

Професор Недовић је имао футуролошки приступ према васпитању и образовању наслућујући да ће ученици комуницирати са узорима говора, језика, информаторима са тв екрана и монитора, са спикерима и ораторима, мајсториима речи, изговора, дикције, интонације, мисаоног поретка у излагању, који су постали, нови медијски ефикасни па и ненадмашни ма

колико то старији учитељи- наставници тешко подносили. „Ван класичне школске учионице настале су најсавременије електронске учионице и весници дигиталних школа и система поучавања и учења. Поучавање је, информативни део учења, до савршенства презентирају на екрану“, каже професор Недовић. Књиге и студије професора Недовића код нас су још увек доста ретке. Без таквих студија се не може напредовати на путу у цивилизацију знања, имања и самопоуздања. Треба учити брже и боље, а при томе бити свестан да је човек данас у позицији да учи другачије него што би хтео, да зна мање него што би желео, и да ако чита мање него што би могао и што му је потребно, трпи веома озбиљне негативне последице.

Уверени смо да ће књиге и студије професора Недовића допринети да се незадовољавајуће стање превазиђе и прошири простор учења и знања за све.

Литература:

1. Недовић, В. (1997). Нарав наставника, Краљево: Глас Србије.
2. Недовић, В. (1998). Директор школе - настава и наставници. Београд: Учитељски факултет.
3. Влаховић, Б. И Франковић, Д. (1995). Педагошка хрестоматија. Београд: Стручна књига.
4. Недељковић, М. (2014). Допринос професора др Велизара Недовића обележавању века образовања учитеља у Јагодини. Педагогија, LXIX/ 2, UDK:37:929, 373.54:37(497.11)”189
5. Круљ, Р. (2018). Допринос Велизара Недовића у равнотежности педагошке теорије и образовне праксе. Педагогија, LXXIII/ 2, UDK:37.01:929
6. Недовић В. и Круљ Р. (2000). образовање на размеђи векова, Педагогија 2/2000.

Sefedin Šehović

Filduza Prušević Sadović

University of Belgrade, Faculty of Teacher Education

The role of prof. Dr. Velizar Nedovic in teacher education in Serbia

Summary: The paper presents a brief overview of the life and work of Professor Dr. Velizar Nedović, one of the most prominent figures in the field of pedagogy and education in general in Serbia. His personality and numerous works marked the end of the 20th and the beginning of the 21st century. In his works, he had visionary ideas of the development of education in Serbia and pointed out the shortcomings that he saw in pedagogical practice. He has left behind more than 150 scientific and professional papers used in teacher education and improving practice in schools.

Keywords: Velizar Nedović, school, pedagogy, education, upbringing

Раг њримљен: 5. 4. 2022. / Раг њрихваћен: 7. 5. 2022.